

Огляд книги *Кеногая (Гностична історія)*

Kenogaia (The Gnostic Tale). By David Bentley Hart. Angelico Press, 2021, 420p.; ISBN 9781621387947 (paperback); 22.95 USD.

Денис КОНДЮК

Українська євангельська теологічна семінарія, Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-9890-2069

Девід Бентлі Харт захоплюється написанням художніх творів, хоч і став відомим завдяки своїм книгам у сфері філософського богослов'я та апологетики. Він уже опублікував три художні книги: «Диявол і П'єр Жерне: Оповідання» (*The Devil and Pierre Gernet: Stories*. Grand Rapids, MI: Wm. B. Eerdmans: 2012), що чимось схожа на «Листи Крутения» Льюїса, «Роланд у місячному сяйві» (*Roland In Moonlight*. Brooklyn, NY: Angelico Press. 2021,) – про філософські розмови зі своїм собакою Роландом, а також дитячу «Таємниця замку МакГорілла» (*The Mystery of Castle MacGorilla*. New York: Angelico Press. 2019), яку Харт написав разом зі своїм сином Патріком і продовження якої незабаром має вийти під назвою «Таємниця Зеленої Зірки» (*The Mystery of the Green Star*).

Історія «Кеногаї» наразі найдовша і найбільш богословськи-монументальна з художніх творів Харта. Як і в «Дияволі і П'єрі Жерне», в цій книзі відчувається присутність стилю та манери і Гілберта Кіта Честертона, і Клайва Стейплза Льюїса, та й Дж. Р. Р. Толкіна. Тобто, Харт продовжує традицію художньої літератури з богословським тлом, що легко проступає через діалоги та основні аспекти сюжету. І водночас він надихається величними творами минулого.

Харт вдало формує персонажа, з перспективи якого ми й сприймаємо історію, – Майкла. Саме дитячість, щирість та допитливість Майкла створює гарну канву для розкриття і інших персонажів, і таємниць світу. «Кеногая (Гностична оповідь)», як і згадується в назві, надихається гностичним твором «Гімн Перлини», й описує подорож принца Оріенса заради важливої місії. Втім, втрата зв'язку з домом відбулася головним чином не в нього, а в його сестри Аврори. Саме Аврора створює світи, через маніпуляцію примарного деміурга, та запускає низку подій, що описані в книзі. Космогонія та онтологія світу в творі Харта справді наслідують гностичні міфи, але не в усьому і не буквально. Легко відстежити в тексті наслідування міфу про Софію та втрату її «частинок» у тілесному світі, але автор також «вплітає» в полотно свого твору і нотки софіологічного богослов'я

Сергія Булгакова, і свої акценти про *апокатастасіс* та проблему зла. Тема Софії, як гностичної, так і булгаковської, дуже важлива для цього твору, вона пронизує багато його онтологічних та сотеріологічних образів. Також можна знайти й сліди захоплення Харта Орігеном та деякими його ідеями, які майстерно вплетені в історію. Отже, цей твір насичений багатьма богословськими традиціями, зазвичай християнського патристичного неоплатонізму, але також і не християнських традицій, і досить творчо їх поєднує.

Ще однією цікавою і важливою складовою книги є образи Творця та «церкви». Харт малює «церкву» світу Кеногаї іронічно – в кращих традиціях Великого інквізитора та «міністерства любові» з «1984» Джорджа Орвелла. Саме іронічна інтерпретація божества та культу додає цікавості історії та наповнює текст живою напругою й «есхатологічними» очікуваннями несподіваної розв'язки. Божество в книзі розкривається неочікувано і, знову ж таки, здебільшого в контексті осмислення Хартот теми *апокатастасісу*. Текст майже прямо іронізує над домініканцями, а вираз «перевертні в рясах» тут буквалізується. Загалом можна сказати, що Харт використовує фентезійний жанр, щоб обіграти тему ортодоксії та богословського ригоризму, інколи натякаючи на досить конкретні традиції.

Світ «Кеногаї» також приділяє багато уваги красі та її існуванню в світі, наповненому злом. Харт тонко поєднує ці теми, з одного боку – визнаючи творчий потенціал навіть творіння, спотвореного злом, а з іншого – «вписуючи» це в божественну діяльність та провидіння. Питання подолання зла видається натхненним творами Терренса Маліка, бо ж певну метафоричну роль «Гімна Перлині» Харт запозичує з Малікового «Лицаря кубків» (2015), а космологічне нівелювання влади зла та смерті – з його ж «Дерева життя» (2011). Схоже, однією з цілей цього твору було перетворити на історію певні богословські ідеї та надати їм більшої залюдненості.

Якщо й згадати недоліки книги, то, мабуть, до них можна віднести все ж таки занадто довгу розповідь. Особливо важко підтримувати «ритм цікавості» в середній її частині, тоді як перші розділи досить непогано поступово розкривають складність реальності, в яку вводиться читач, а останні – додають цікавих відтінків у наші очікування щодо розв'язки історії. Однак місцями надмірна любов до манірної англійської видається мало не графоманською, місцями – мова занадто проста (в діалогах), і це подекуди дуже контрастує. Але однозначно: ця книга може бути цікавою поціновувачам богослов'я Харта, бо вона його оригінально застосовує та ілюструє, створюючи буквальне нарративне богослов'я. Також «Кеногая» «засмакує» поціновувачам навколо-християнського фентезі – своїми провокативними темами та іронічними поворотами сюжету.

Denis KONDYUK

Ukrainian Evangelical Theological Seminary, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-9890-2069

Надійшла до редакції / Received 15.09.2023

Прийнята до публікації / Accepted 12.10.2023